

BALOG ADALBERT – TONK MÁRTON

VERSENYKÉPESSÉG ÉS MOTIVÁCIÓ A TUDOMÁNYOS KUTATÁSBAN

Kutatás és kutatói tehetséggondozás a Sapientia
Erdélyi Magyar Tudományegyetemen

Intézményi misszió és tudományos kutatás

■ A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem az erdélyi magyar nyelvű felsőoktatási hálózat önálló intézménye, amely tudatosan felvállalja és magáénak tekinti az európai keresztény kultúra ápolását, értékeinek közvetítését, az erdélyi magyar egyetemi oktatás évszázados hagyományait, az alapvető tudományos és erkölcsi értékeket. A Sapientia Alapítvány 2000. március 16-án jött létre kolozsvári székhellyel, az alapítók között a négy erdélyi történelmi egyház nyolc vezetőjét találjuk. Az Alapítvány 2001 őszére kialakította a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) szervezeti kereteit és működési feltételeit. 2001. június 6-án a Szenátus elhatározta, hogy az egyetem neve Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem lesz, elfogadta az EMTE Chartáját, rektornak dr. Tonk Sándor történészprofesszort nevezték ki, s még ugyanezen év őszén a frissen létrehozott intézményben elindult az oktatás. Jelenleg az EMTE három karral négy helyszínen működik – Kolozsváron, Csíkszeredában, Marosvásárhelyen, valamint Sepsiszentgyörgyön (utóbbi városban a Marosvásárhelyi Kar kihelyezett tagozataként) –, melyek keretében 16 tanszéken folyik oktatási és kutatási tevékenység. Az intézményben az egyetemi hálózat 31 alap- és 12 mesterszakán összesen 2200 diák tanul, 190 főállású oktató koordinálása alatt.

**Az eredeti alapítói
szándéknak
megfelelően ugyanis az
Erdélyi Magyar
Tudományegyetem ma
is egy hármás célkitűzés
mentén fejti ki
tevékenységét:
oktató-, kutató- és
közösségépítő
intézmény kíván lenni.**

A Sapientia EMTE kezdeteinek, indulásának felidézése nem csupán azért fontos, mert érzékeltetni kívántuk, egy viszonylag új, mintegy 20 éves működést maga mögött tudó intézményről beszélünk, hanem azért is, mert az alapításkor megfogalmazott egyetemi küldetésnyilatkozat legfontosabb elemei mindmáig mérvadóak az akadémiai közösség számára, s így ezek meg is jelennek a kurrens (így a tudományos kutatásra vonatkozó) stratégiai dokumentumokban, operatív tervekben. Az eredeti alapítói szándéknak megfelelően ugyanis az Erdélyi Magyar Tudományegyetem ma is egy hármas célkitűzés mentén fejti ki tevékenységét: oktató-, kutató- és közösségépítő intézmény kíván lenni. Eme felsorolásból természetesen adódik, hogy a kutatási tevékenység támogatása, a nemzetközi szinten jegyezhető kutatási eredmények elérése kiemelt és állandó feladat, ám mindezt az egyetem úgy próbálja megvalósítani, hogy a működési helyszíneire kötődő erdélyi régiókban nem csupán a magas szintű kutatást és innovációt, hanem a felsőfokú végzettséggel rendelkező magyar fiatalok számának növelését, illetve a helyi közösségek nemzeti, kulturális identitásának erősítését is biztosítani kívánja. Oktatáskutatói, illetve különböző szakterületi elemzésekből tudjuk, hogy ma már a felsőfokú végzettség a munkaerőpiacra való belépés általános feltételévé vált, így az egyetemi oktatáshoz való hozzáférés lehetősége fontos stratégiai feladat a Sapientia EMTE számára (lásd az egyes karok telepítésének helyszíneit, illetve a magyar nyelvű felsőoktatásból korábban hiányzó szakok alapítását, kiépítését). Ugyanakkor történelmi és jelenkori tapasztalatok alapján egyaránt triviálisnak számító állítás az, hogy adott egyetemi centrum milyen lényeges hatást tud gyakorolni tágabb szakmai, társadalmi, kulturális közzegére – így a nemzeti, kisebbségi közösségi identitás építésére is.

A tudományos kutatásszervezés intézményi kerete

■ Az előbbieken vázolt hármas célkitűzés egyik fontos elemeként tehát a Sapientia EMTE kezdettől fogva felvállalta és támogatta a lehető legmagasabb szinten folytatott tudományos-kutatói munka hazai és nemzetközi művelését. Operatív tekintetben a kutatásszervezés összehangolása a Kutatási Programok Intézetén (KPI) keresztül zajlik, amely biztosítja az erdélyi magyar magánegyetemi hálózat – amelynek a Sapientia EMTE mellett tagja a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) is – keretében folyó tudományos kutatási programok szervezeti és pénzügyi menedzsmentjét, valamint konferencia támogatásokat és egyéb, az oktatók tudományos tevékenységével összefüggő támogatásokat ítélt meg. A KPI ugyanakkor az egyetem belső struktúrájának fontos részét képező Tudományos Kutatásszervezési Osztály szervezeti és jogi keretét is biztosítja. A tudományos munka koordinálásának tanszéki és/vagy tanszékeken átnyúló egységeiként jöttek létre, és működnek azok a szellemi műhelyek, amelyek tutori programok formájában, illetve kutatócsoportokban, hallgatók bevonásával végeznek kutatásokat a műszaki, természettudományi, agrár-, humán-, társadalom-, közgazdaság- és jogtudományok területén. Mivel mind a hazai, mind a nemzetközi szinten elért tudományos eredményeket leginkább a megjelent tudományos közlemények számában és azok nemzetközi rangsorokban betöltött helyük alapján szokás mérni, a Sapientia EMTE a Kutatási Programok Intézetével közösen létrehozott egy belső nyilvántartó adatbázist, az ún. KPIOR rendszert. A tudományos adatok összesítését a Tudományos Kutatásszervezési Osztály a tanszéki kimutatások alapján készíti el minden év februárjában az előző

két év adataira támaszkodva. A KPIOR rendszerben a tanszéki/kari statisztikák gyors és egyszerű lekérésére van lehetőség, a feltöltés pedig az MTA MTMT rendszeréből történő szinkronizálás útján is megvalósítható.

A tudományos tevékenység ösztönzése

■ Az egyetem fennállásának húsz esztendeje alatt elért kutatási eredmények, a magas szintű tudományos- és alkotómunka folyamatos bővülése s – nem utolsósorban – az intézmény különböző nemzeti és nemzetközi egyetem-rangsorokban való előrelépésének alapját néhány igen konkrét, jelenleg is alkalmazott operatív intézkedés képezte. Az alábbiakban bemutatott intézménypolitikai elvek azok, melyek segítségével a Sapientia EMTE a tudományos-kutatói munka minőségi paramétereinek további fejlesztését, de egyszerűsített a kutatói motiváció biztosítását is el kívánja érni.

1) Tudományos minősítési pótlék létrehozása oktatók számára: az egyetem Szenátusának döntése értelmében a teljes (egy évre számolt) oktatói béralap 10 százaléka pályázati úton kerül kiosztásra, kiválósági mutatók alapján. Az egyetem oktatói a tárgyévet megelőző 3 esztendő 4 kiemelkedő tudományos publikációjával pályázhatnak, a minősítési javadalmazás odaítélése pedig egy, a nemzetközi publikációs adatbázisokon alapuló pontozási algoritmus szerint történik. (Az így elnyerhető többletbérezés az 500 és 5000 bruttó lej/hónap közötti tartományban helyezkedik el). A tudományos minősítési alap felhasználása továbbá figyelembe veszi az MTA, az ERC és H2020-as tudományos pályázatok publikációs standardjait is.¹

2) Belső tudományos kutatástámogatási rendszer működtetése: az egyetem megteremtette a projektalapú, csoportos (tanszéki vagy tanszékközi) kutatások finanszírozásának a lehetőségét, mely szintén pályázati úton történik. A KPI által meghirdetett és menedzselte Egyetemi Kutatási Program a megítélt támogatásokat a tanszékek mellett működő kutatóközpontokhoz irányítja, és a kutatások színvonalának emelését magasabb értékű finanszírozással, valamint szigorú publikációs kötelezettségek révén kívánja elősegíteni. (Valójában annak a stratégiai elvnek a gyakorlatba ültetése történik itt meg, melynek megfelelően az egyetem kutatási forrásait nem az olykor „demokratikusabbnak” tűnő, „sok projekt csekély finanszírozással” elv mentén, hanem elsősorban kiemelt, nemzetközi szinten a legjobb eredmények kilátásával kecsegtető tudományos projektekre kívánja felhasználni.

3) Habilitált oktatói cím megszerzésének elősegítése: a minőségében mélyebb, kiterjedésében pedig hosszabb távú kutatói tevékenységet feltételező habilitált tanári státus megszerzését az egyetem egy külön program és költségvetési összeg segítségével támogatja, a program elveinek értelmében évente 10 főállású oktató nyerheti el a hazai vagy külföldi eljárási díjának teljes térítését.

4) Az egyetem főállású oktatói a Springer Kiadó összes lapjában díjmentesen közölhetnek.

5) A Kutatási Programok Intézete évente kétszer hirdet pályázatot rangos, nemzetközi konferenciákon való részvétel támogatására, ez esetben is átvállalva az egyetem főállású oktatóinak regisztrációs, utazási, lakhatási költségeit.

6) Végül, de nem utolsósorban a tudományos kutatás ösztönzése, de egyszerűsített a diákok intézményi szintű tehetséggondozása irányában ható operatív intézkedés az, hogy a Sapientia EMTE keretében csak olyan oktató nyerhet el

minősített (docensi vagy professzori) tanári fokozatot, aki eleget tesz a tudományos diákköri munkában való részvétel követelményének.

Tudományos kiadványok, folyóiratok

■ A Sapientia EMTE keretében a publikációs tevékenység a Scientia Kiadó koordinálása alatt zajlik, amelyet egy Kiadói Tanács vezet. Mivel a Scientia kiadványainak túlnyomó részét oktatási anyagok képezik, a nyomtatott, illetve az elektronikus publikálás indokoltságát minden esetben az adott tanszékek döntenek el, a szerzővel egyeztetve. A Kiadó szabályzatának értelmében a nyomdai előkészítő munkálatok akkor kezdhetők el, amikor megérkezik a kiadóhoz a támogató kari tanácsi határozat, valamint a kiadó kéziratelőkészítő útmutatója alapján véglegesített kész kézirat. Az egyetem tudományos lapja az *Acta Universitatis Sapientiae* egyetemi folyóirat, amelynek 12 lapszáma jelenik meg évente, sorozatonként egy vagy két kötetben, lefedve a Sapientia EMTE teljes tudományterületi tevékenységét, a művészetektől a mérnöki tudományokig. Minden lapszám a DeGruyter Open Kiadó égisze alá tartozó és az Open Access kiadványok publikálását és terjesztését végző DeGruyterSciendo vállalaton keresztül történik, amelyek egyben biztosítják a lapszámok egyre nagyobb nemzetközi láthatóságát a nemzetközi adatbázisokban való regisztrációkon keresztül. A 2013–2019 közötti időszakban a Sapientia EMTE folyóiratának tudományterület sorozatai mindösszesen 58 neves nemzetközi adatbázisba kerültek be. Ezek között kiemelkedő helyet foglalnak el a SCImago (Mathematica, Philologica sorozatok), a SCOPUS (Mathematica, Philologica sorozatok), a Clarivate Analytics Web of Science ESCI (Mathematica, Informatica, Film and Media Studies sorozatok), valamint egyéb rangos adatbázisok (EBSCO, ProQuest, Ulrichsweb, Index Copernicus, Genamics Journal Seek).

Publikációk

■ Az EMTE főállású oktatói tudományos publikációinak száma és jegyzettsége az egyetem létrejötte óta egyértelmű növekedést mutat, határozott expanzióban vannak a nemzetközi publikációk, ugyanakkor jelentős a könyvek és könyvfejezetek száma is. A Sapientia EMTE indulásától napjainkig 6541 publikációt jegyzett, ezek összefoglalását és különböző kategóriák szerinti csoportosítását az alábbi táblázat tartalmazza.

A táblázat adatainak, illetve az egyetemi főállású oktatói állománya alakulásának összevetéséből megállapítható, hogy a Sapientia EMTE főállású oktatóira éves szinten vetített publikációs átlag növekvő tendenciát mutat, beleszámolva ebbe a mutatóba azokat az eseteket is, mikor az adott tudományterületen zajló kutatást nem egy vagy több publikáció zárja, hanem valamely szakspecifikus bejegyzett találmány. A tudományos publikációk kari szintű éves átlagai alapján a Sapientia EMTE 190 főállású oktatójára eső publikációk alakulása a 2018. évben a következő volt: Csíkszeredai Kar – 69 főállású oktató, 2,68 publikáció egy oktatóra; Marosvásárhelyi Kar – 84 főállású oktató, 1,71 publikáció egy oktatóra; Kolozsvári Kar – 33 főállású oktató, 2,36 publikáció egy oktatóra; Tanárképző Intézet – 4 oktató, 1,50 publikáció egy oktatóra

Év	ISI	Nemzetközi adatbázisok	CNCSIS folyóiratban	CNCS folyóiratban	Külföldi folyóiratban	Más hazai folyóiratban cikk	CNCSIS kiadónál könyv	CNCS kiadónál könyv	Más (hazai és külföldi) kiadónál könyv	Könyvfejezet	Konferenciakötetben cikk	Elektronikus publikációk	Könyvszerkesztés	Összesen
2018	39	70		8	15	14		13	16	70	80	26	18	369
2017	64	71		13	10	17		7	17	55	99	11	19	383
2016	33	78		9	42	32		10	31	54	99		21	409
2015	50	95		1	25	46		13	20	79	132		17	478
2014	58	90		3	30	40		10	20	65	145		19	480
2013	50	60		7	38	46		5	16	64	138			424
2012	46	72		6	32	48		6	14	34	142			400
2011	32	69	41		32	49	21		4	44	182			470
2010	50	68	62		26	44	25			21	184			480
2009	48	48	42		40	36	36			25	153			428
2008	47	14	16		15	40	29			30	90			281
2007	44	27	31		26	32	38			24	173			395
2006	9	32	49		26	38	19			35	117			325
2005	12	23	34		27	53	17			24	133			323
2004	14	31	17		25	32	24			27	106			276
2003	4	19	27		22	48	10			28	83			241
2002	12	20	19		15	34	16			36	55			207
2001	13	18	16		26	35	3			20	45			176
Össz	625	905	354	47	472	684	238	64	134	735	2156	37	94	6541

Tehetséggondozás a Sapientia EMTE-n

■ A szakollégiumi mozgalom mondhatni hungarikum. A magyar tehetséggondozási specifikus eleme egy sajátos intézmény, amely a felsőoktatási rendszerben igyekszik megfelelő szakmai környezetet biztosítani a magas színvonalú

hallgatói kutatómunkához. A Sapientia EMTE a kezdetektől felvállalta szakkollégiumok létrehozását és működtetését, jelenleg az egyetemen 3 szakkollégium működik. Kolozsváron a Jogász Szakkollégium (a Collegium Iuridicum, amelyik 2018 őszétől önálló ingatlannal is rendelkezik a kolozsvári Erzsébet úton), Csíkszeredában a Bölöni Farkas Sándor Szakkollégium, Marosvásárhelyen a Kiss Elemér Szakkollégium. A szakkollégiumok célja az eltömegesedő felsőoktatásban a tehetséges diákok felkutatása, tehetségük kibontakoztatása és fejlesztése. A szakkollégiumi mozgalom keretein belül a Sapientia EMTE biztosítja egy szélesebb körű tehetséggondozási tevékenység megvalósulását tehetségtáborok, versenyek, tudományos előadások által, ugyanakkor fontos szempont a szakkollégiumi értelmiségi közösség kialakítása is, amely által a hallgatók közösségi értelemben is értékes kapcsolatrendszerrel gyarapodhatnak. A szakkollégiumi munka szervezésében az oktatók mellett a kari Hallgatói Önkormányzatok is szerepet vállalnak.

A tehetséggondozás egyik fontos céljaként a kutatómunkára való nevelést a Sapientia EMTE a Tudományos Diákkörök (TDK) által szervezi meg, összekapcsolva a tanszéki tutori programokban és kutatócsoportokban zajló kutatómunkát a hallgatók tudományos kutatásban való jártasságának a fejlesztésével. A TDK egyetemi szervezése, hasonlóan a szakkollégiumi munkához egyformán hallgatói és oktatói feladat, tagjai tanszéki szintig képviselve vannak mind a hazai, mind a magyarországi TDK-struktúrában és rendezvényeken. A hallgatók tudományos eredményeiket a Sapientia EMTE keretén belül (esetenként társszervezésében) évente sorra kerülő Kari Tudományos Diákköri Konferenciákon és a szintén az egyetem által szervezett két Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencián (Műszaki és Agrár ETDK) mutatják be. Ezen konferenciák egyben jelölő fórumok is a Magyarországon minden páratlan év tavaszán 16 tudományterületi szekcióban megszervezésre kerülő Országos Tudományos Diákköri Konferenciára, melyet az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) szervez, a Magyar Tudományos Akadémia fővédnökségével, továbbá a felsőoktatásban érintett minisztériumok és országos hatáskörű intézmények, szervezetek, alapítványok erkölcsi, szakmai, valamint anyagi támogatásával.

■ JEGYZET

1. Megjegyzendő itt, hogy az említett 10 százalékos tudományos minősítési pótlék mellett az egyetem egy további 8 százalékos keretösszeget különít el általános teljesítményalapú bérezés céljára, melynek odaítéléséről szintén évente, külön eljárásban dönt, az egyes oktatói, intézményfejlesztési, tudományos diákköri munkával stb. kapcsolatos egyéni eredmények alapján. Összességében tehát elmondható, hogy a Sapientia EMTE keretében a teljes béralap 18 százaléka teljesítményarányos, differenciált bérezés formájában kerül felhasználásra.